

М. С. Кисельова, молодший науковий співробітник відділу кримінологічних досліджень Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України, молодший науковий співробітник відділу кримінологічних досліджень Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України
ORCID 0000-0001-7813-3266

ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ПАНДЕМІЇ (COVID-19): КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

Постановка проблеми. Грудень 2019 року, місто Ухань, провінція Хубей, Китай: реєструються випадки нової, ще нікому невідомої інфекційної респіраторної хвороби, яка згодом набуде статус пандемії і пошириться світом як COVID-19. Подорож COVID-19 з Азії до Америки, Африки та Європи призведе до розповсюдження вірусу серед понад двісті країн світу, включаючи такі країни, як Китай, Італія, Іран, Південна Корея, Індія, Швейцарія, Тайвань, США, Швеція, Сінгапур, Шрі-Ланка, Франція, Австралія, Малайзія, Іспанія, Об'єднані Арабські Емірати, Велика Британія, Непал, Фінляндія, Нідерланди, Японія, Бельгія, Росія, Таїланд, Філіппіни, Камбоджа, Німеччина, Україна та ін. З одного боку, такій ситуації посприяла трансмісивність вірусу, а з другого, – міжнародні подорожі, розвиток туризму, проведення різноманітних релігійних, культурних, наукових, спортивних та політичних масових зібрань. Таким чином, все це в значній мірі посприяло поширенню коронавірусної інфекції, яка стала глобальним лихом ХХІ ст. не лише в галузі охорони здоров'я та медицини, а й відчутно підірвала світову економіку, спровокували неабиякі соціальні, політичні та екологічні проблеми для всього людства, вплинуло на стан правопорядку в тих чи інших країні. Пандемія виявилася свого роду, як влучно зазначила В. С. Батиргарєєва, невідомою змін-

ною глобального характеру¹¹, що, окрім всього вищезгаданого, позначилася на стані злочинності в країнах усього світу, створивши підґрунтя для розквіту пандемічної злочинності, а отже, вплинула і на розробку стратегій її запобігання.

Більшість країн намагались протидіяти поширенню COVID-19, застосовуючи превентивні шляхи мінімізації факторів ризику розповсюдження вірусу. COVID-19 продемонстрував, що з пандеміями не можна впоратися виключно заходами національного рівня. Тому вагомим фактором у подоланні наслідків пандемії є саме міжнародна співпраця. Наразі світ потребує розробки єдиної стратегії боротьби з пандеміями. У свою чергу, наукова спільнота визнає важливість та необхідність врахування й удосконалення досвіду країн світу у боротьбі із пандемією COVID-19.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Практичними заходами боротьби із наслідками пандемії COVID-19 від її початку активно опікувались такі міжнародні організації, як: Всесвітня організація охорони здоров'я (далі – ВООЗ), Європейський Союз, світові гіганти високих технологій Google, Microsoft, Amazon і IBM, біотехнологічні компанії ReiThera, Leukocare, Univercells,

¹¹ Батиргарєєва В. С. Кримінологічний аналіз загроз правам і свободам людини в інформаційному просторі під час карантину у зв'язку з пандемією CoVID-19. Інформація і право. 2021. №3(38). С. 125. (С. 121–131)

фармацевтичні компанії Sanofi і GSK. Разом із тим консорціум високопродуктивних обчислень (NRC) – приватно-державне підприємство, очолюване Управлінням науки та технологій Білого дому, Міністерством енергетики США та IBM, – надавав послуги, ресурси та ділився досвідом для підтримки проектів у боротьбі із пандемією¹.

Доволі активно окремі аспекти цієї проблематики на світовому рівні досліджували: Samantha K. Brooks, Rebecca K. Webster, Louise E. Smith, Lisa Woodland, Simon Wessely, Neil Greenberg, John Hiscott, Evelyne Tassone, Magdalini Alexandridi, Michele Muscolini, Maria Soultsioti, Alessandra Zevini², Clement A. Tisdell³, Hannah Tessler, Meera Choi, Grace Kao⁴, Jianhua Xu, Guyu Sun, Wei Cao, Wenyuan Fan, Zhihao Pan, Zhaoyu Yao, Han Li⁵ та ін.

Оригінальні авторські підходи щодо подолання наслідків поширення пандемії COVID-19 у кримінологічному ракурсі дослідження проблеми на національному рівні висловили науковці Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України: В. С. Батиргарєва, В. І. Борисов, Д. П. Євтеєва, М. Г. Колодяжний, С. С. Шрамко, А. В. Калініна. Їх дослідження були апробовані під час реалізації проекту «Соціально-правові та кримінологічні наслідки поширення пандемій та шляхи їх усунення в Україні» (реєстр. номер 2020.01/0155), що виконувався за підтримки Національного фонду досліджень України⁶.

¹ Hiscott J, Alexandridi M, Muscolini M, Tassone E., Palermo E, Soultsioti M, Zevini A. The global impact of the coronavirus pandemic. *Cytokine & Growth Factor Reviews*. Volume 53. June 2020. Pages 1–9. DOI: 10.1016/j.cytogfr.2020.05.010

² Samantha K Brooks, Rebecca K Webster, Louise E Smith, Lisa Woodland, Simon Wessely, Neil Greenberg, Gideon James Rubin. The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *Lancet*. Volume 395. Pages 912–920. February 26, 2020. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30460-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30460-8)

³ Hiscott J, Alexandridi M, Muscolini M, Tassone E., Palermo E, Soultsioti M, Zevini A. The global impact of the coronavirus pandemic. *Cytokine & Growth Factor Reviews*. Volume 53. June 2020. Pages 1–9. DOI: 10.1016/j.cytogfr.2020.05.010

⁴ Hannah Tessler, Meera Choi, Grace Kao. The Anxiety of Being Asian American: Hate Crimes and Negative Biases During the COVID-19 Pandemic. *American Journal of Criminal Justice*. Volume 45. Pages 636–646. 2020. DOI: 10.1007/s12103-020-09541-5

⁵ Jianhua Xu, Guyu Sun, Wei Cao, Wenyuan Fan, Zhihao Pan, Zhaoyu Yao, Han Li. Stigma, Discrimination, and Hate Crimes in Chinese-Speaking World amid Covid-19 Pandemic. *Asian J Criminol*. Volume 16 (1), 2021. Pages 51–74. DOI: 10.1007/s11417-020-09339-8. Epub 2021 Jan 6.

⁶ Соціально-правові та кримінологічні наслідки поширення пандемії та шляхи їх усунення в Україні: звіт про на-

Праці зазначених учених мають фундаментальний характер і становлять підґрунтя для подальшого наукового пошуку. Однак досліджуване нами питання потребує більш детального розгляду з позиції порівняння світового досвіду подолання наслідків пандемії, що накопичений принаймні європейськими країнами, включаючи й Україну, Китаєм та США. Це необхідно для врахування попередніх помилок та опрацювання максимально ефективної та раціональної моделі поведінки під час боротьби із вірусами, що здатні бути небезпечними не лише для окремих громадян, а й для населення всієї планети.

Метою статті є кримінологічний аналіз міжнародного та національного досвіду у подоланні наслідків, спричинених пандемією COVID-19.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тридцятого січня 2020 р. ВООЗ офіційно оголосила спалах SARS-CoV-2 надзвичайною ситуацією в галузі громадського здоров'я, а вже 11 березня 2020 р., практично через півтора місяця – глобальною пандемією. SARS-CoV2 поширився серед 213 країн світу. До цього часу з моменту його офіційної ідентифікації у м. Ухань у грудні 2019 р. було зареєстровано понад 5 млн. випадків захворювання та близько 400 тис. смертей. Така ситуація склалася, незважаючи на міжнародні зусилля, що спрямовувалися на стримування поширення пандемії⁷.

У лютому-березні 2020 р. перед країнами постала необхідність попередити подальше поширення хвороби, лікувати хворих та зменшити негативні наслідки кризової ситуації для економіки та суспільства в цілому. В контексті нашого дослідження у питанні боротьби з вищезгаданими проблемами ми вважаємо доречним використовувати термін «подолання».

Слово «подолання» походить від дієслова «подолати», яке утворено від префіксу «по-», що означає закінчення дії, досягнення результату, та дієслова «долати» (перемагати, досягати успіху, вирішувати проблеми). За часів Київської Русі це слово вживалося в переносному значенні, що означало «подолати перешкоду, здолати ворога або змінити ситуацію в свою користь». У середньо-

уково-дослідну роботу за договором від 30 квітня 2021 року № 74/01/0155. НДІ ВПЗ ім. академіка В. В. Сташиса НАПрНУ. Харків, 2021. С. 144.

⁷ Salje H., Tran Kiem C., Lefrancq1 N., Courtejoie N., Bosetti1 P., Paireaul J. Estimating the burden of SARS-CoV-2 in France. *Science*. Volume 369. Issue 6500. Jul 2020. DOI: 10.1126/science.abc3517.

вічній Україні слово «подолати» вживалося досить часто, особливо в контексті боротьби з іноземними загарбниками та розширення території. Також це слово вживалося у значенні «долати шлях», що було дуже важливим для торговців та мандрівників, які мали долати великі відстані і перешкоди на своєму шляху. У сучасному вжитку слово «подолати» має значення «здолати перешкоду, проблему, навчитися справлятися з труднощами». Таким чином, слово «подолання» може використовуватися для опису процесу долання будь-яких перешкод або труднощів у кризовій ситуації. Саме такою кризовою ситуацією і стала пандемія¹.

Пандемія COVID-19 стала своєрідним катаклізмом, що призвела до масштабних змін у соціальному бутті людства: у країнах всього світу запроваджували карантин та вводили самоізоляцію, обмежували міжнародні подорожі, забороняли проведення всіх масових (культурних, розважальних, спортивних, соціальних, релігійних, рекламних та ін.) заходів, обов'язковим стало використання індивідуальних засобів захисту (перебування в громадських місцях у респіраторі або у захисній масці), надавалися рекомендації щодо фізичної дистанції та ін. Крім того, почалася обов'язкова вакцинація населення. На міжнародному та національному рівнях були запущені програми щодо міждисциплінарних проєктів, спрямованих на виявлення, лікування та профілактику інфекцій SARS-CoV2. Підприємства та компанії перепрофілювали своє виробництво на виготовлення захисних засобів: в США – Ford Motor Company перепрофілювала виробництво на створення медичних пристроїв, зокрема апаратів штучної вентиляції легень, компанія ZM виробляла маски № 95, респіратори; в Європі – Siemens Healthineers створювала медичні пристрої та тест-системи на COVID-19, а так само пристрої інтенсивної терапії, LVMN – французька компанія, яка володіє брендами Louis Vuitton, Christian Dior, перепрофілювала свої парфумерні підприємства на виробництво дезінфікуючих засобів для рук та захисних масок для лікарів; в Китаї – Huawei перепрофілювала свої заводи для виготовлення масок, випустила серію безкоштовних он-лайн курсів, де медичний персонал надавав інформацію про COVID-19, ICBC переробила свої банківські відділення на тимчасові госпіталі та лабораторії для

¹ Словник української мови online, томи 1–13. Url: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=81328&page=2512>

діагностики COVID-19; в Україні – Jabil Circuit Ukraine займалась виробництвом комплектуючих для апаратів штучної вентиляції легень, створила власні ліки для лікування хворих на вірус, ТОВ «Корпорація Галнафтогаз» займалося виробництвом антисептиків тощо. До боротьби з COVID-19 були залучені найвідоміші вчені з різних галузей науки для проведення вірусологічних досліджень. На рівні держав запроваджувалась політика матеріальної підтримки громадян, які втратили роботу через пандемію. Відбулися зміни законодавства: країни приймали нормативно-правові акти, які на офіційному рівні вводили заборони та юридичну відповідальність за порушення порядку та правил поведінки під час карантину².

Пандемія COVID-19 сприяла, з одного боку, автоматизації, цифровізації, інноваціям у дослідженнях, міжнародному співробітництву, а з другого, – стала причиною значного погіршення стану здоров'я та безпеки громадян, спричинила масову інфодемію, масштабну стигматизацію, оживила деякі фонові для злочинності явища, наприклад, підвищила ступінь алкоголізації населення, що збільшило кількість кримінальних правопорушень, учинених у стані алкогольного сп'яніння. Ізоляція загострила сімейні конфлікти, підвищила рівень агресії в суспільстві, а отже, і ймовірність стати жертвою правопорушень, посягла прояви паніки і безсилля серед людей. Відбулась активізація руху незаконних мігрантів через кордони, розквітла кіберзлочинність, шахрайство з використанням електронних платформ. На сцені сучасної злочинності з'явився «пандемічний злочинець».

Досвід боротьби із пандемією показав, що не всі країни змогли подолати навіть мінімальні наслідки, які спричинив COVID-19, хоча здавалося б, застосовувалися всі протиепідемічні та стримуючі розповсюдження вірусу фактори. Чому ж склалася ситуація, в якій найрозвинутіші країни світу з високим рівнем медицини, соціального забезпечення виявилися безпомічними перед викликами інфекцій SARS-CoV2 ?

Пропонуємо здійснити кримінологічний аналіз успішного європейського, у тому числі українського, китайського та американського досвіду у подоланні негативних наслідків пандемії із метою його

² Sunitha Pillai, Nazeeba Siddika, Ehsanul Hoque Apu, Russell Kabir. COVID-19: Situation of European Countries so Far. *Archives of Medical Research*. Volume 51. Issue 7. October 2020. Pages 723–725. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.arcmed.2020.05.015>

врахування у майбутньому для ефективного реагування на сучасні виклики XXI ст.

Одним із найефективніших заходів боротьби з COVID-19 стало запровадження карантину для обмеження руху людей, зменшення кількості соціальних контактів. Отже, цей захід мав на меті знизити швидкість поширення захворювання.

Аналізуючи європейський досвід, можна констатувати, що введення карантинних заходів у тій чи іншій країні залежало насамперед від кількості випадків захворювання на COVID-19. Наприклад, Велика Британія спочатку запровадила «м'який карантин», оскільки політики тяжіли до ідеї необхідності створення у населення «природного імунітету» на SARS-CoV2. Згодом від цього плану відмовилися, зрозумівши, що він призведе до великої кількості летальних випадків через швидке поширення захворювання країною. Національний карантин у Великій Британії був оголошений лише 23 березня 2020 р., коли за одну лише добу зареєстрували 6 650 хворих і 335 із них померлих. Практично через рік, станом на 20 січня 2021 р., кількість померлих сягнула понад 126 тис. осіб. Лише тоді зрозуміли, що країна потребує більш суворих карантинних заходів: закриття навчальних закладів, магазинів, театрів, ресторанів¹²³.

Політикою толерантного ставлення до карантинних заходів відзначилась ще одна європейська країна – Швеція. Добровільне соціальне «дистанціювання», відкриті кордони призвели до ситуації, коли протягом листопада-грудня 2020 р. у Швеції щоденно реєструвалось не менше 7 тис. хворих і, як мінімум, 100 померлих. Згодом країна увійшла в топ 30 країн світу за кількістю випадків захворювання на COVID-19, зайнявши 25 позицію⁴.

Як бачимо, вказані європейські країни виявили чималу толерантність у запровадженні карантину. Вони надали перевагу теорії, за якої у боротьбі

із вірусом ефективним є не суворий карантин, а формування у населення природного імунітету на SARS-CoV2. Але ця ідея згодом виявилась утопічною. Це підтверджують результати іспанських досліджень: встановлено, що лише у 5% від загальної кількості учасників дослідження виробився імунітет після захворювання на COVID-19⁵⁶. За результатами досліджень французьких учених вищезгаданий показник не перевищує 4,4%⁷.

На відміну від толерантної Європи, азіатські країни, які мали досвід вірусних спалахів минулих років, достатньо швидко та жорстко вводили суворі карантинні обмеження. Зокрема, уряд Китаю вже із січня 2020 р. запровадив тотальне закриття міст та провінцій. Був введений обов'язковий карантин для тих, хто приїжджав із за кордону. З лютого того ж року повністю призупинили роботу громадського транспорту, ввели обмеження щодо перебування громадян на вулицях⁸.

Пом'якшення карантину в Китаї відбулося лише влітку 2020 р., коли відкрились міжнародні маршрути для пасажирських перевезень. Але із січня 2021 р. суворий карантин знов поновили. Такі дії Уряду були ефективними та допомогли значно знизити кількість смертей, зупинивши поширення вірусу. Цьому також сприяла китайська система контролю та ізоляції, вона допомогла відслідковувати людей, які були в контакті з інфікованими, з тим щоб швидко їх ізолювати. У такий спосіб політика масштабного тестування допомогла не лише виявити, а й ізолювати інфікованих. При цьому Китай використовував комп'ютерні технології, наприклад, технологію розпізнання обличчя для відстеження людей, які не носили маски. До того ж він став першою країною, яка розробила вакцину у боротьбі з COVID-19.

Зовсім інша ситуація склалася в США. Перший випадок на захворювання COVID-19 у країні підтвердили 21 січня 2020 р. Але режим надзвичайної ситуації та національний карантин був оголошений у країні лише після офіційної рекомендації уряду

¹ Sunitha Pillai, Nazeeba Siddika, Ehsanul Hoque Apu, Russell Kabir. COVID-19: Situation of European Countries so Far. *Archives of Medical Research*. Volume 51. Issue 7. October 2020. Pages 723–725. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.arcmed.2020.05.015>

² The Global Impact of COVID-19 and Strategies for Mitigation and Suppression. Url: <https://www.imperial.ac.uk/media/imperial-college/medicine/sph/ide/gida-fellowships/Imperial-College-COVID19-Global-Impact-26-03-2020.pdf>

³ Estudio ene – COVID – 19: PRIMERA RONDA. Url: https://www.lamoncloa.gob.es/serviciosdeprensa/notasprensa/sanidad14/Documents/2020/130520-ENE-COVID_Informe1.pdf.

⁴ Hiscott J, Alexandridi M, Muscolini M, Tassone E., Palermo E, Soultsioti M, Zevini A. The global impact of the coronavirus pandemic. *Cytokine & Growth Factor Reviews*. Volume 53. June 2020. Pages 1–9. DOI: [10.1016/j.cytogfr.2020.05.010](https://doi.org/10.1016/j.cytogfr.2020.05.010)

⁵ Salje H., Tran Kiem C., Lefrancq1 N., Courtejoie N., Bosetti1 P., Paireaul J. Estimating the burden of SARS-CoV-2 in France. *Science*. Volume 369. Issue 6500. Jul 2020. DOI: [10.1126/science.abc3517](https://doi.org/10.1126/science.abc3517).

⁶ Covid-19: Surveys indicate low infection level in community. Url: <https://www.bmj.com/content/bmj/369/bmj.m1992.full.pdf>

⁷ China CDC 2020; Hubei.gov 2020. Url: <https://weekly.chinacdc.cn/>.

⁸ Зараження коронавірусом по різних країнах станом на 21.04.2023. Url: <https://ukrainian.voanews.com/a/trump-about-us-coronavirus/5306461.html>.

США з боку ВООЗ вжити відповідних заходів, оскільки американські політики до останнього відмовлялись визнавати COVID-19 небезпечним. Карантин запроваджували в різні дати залежно від штату. Наприклад, у Нью-Йорку, який став епіцентром захворювання, карантин запровадили 1 березня 2020 р. Однак відомо, що до цього дня у штаті вже було до 10 тис. хворих осіб. Каліфорнія офіційно оголосила про карантин 19 березня 2020 р. До кінця березня COVID-19 поширився усіма штатами США. Ситуацію ускладнювали суперечливі повідомлення органів державної влади країни, лозунги на кшталт «продовжуйте жити своїм життям». Введення карантину в США та відповідь на COVID-19 були дуже політизованими процесами. Президент Д. Трамп офіційно не хотів визнавати, що хвороба становить значний ризик, а тому, користуючись ЗМІ, зменшував її серйозність. Під час дебатів, він проголосив, що «ризик захворювання на вірус для американців залишається дуже низьким». Така політика бездіяльності щодо пандемії призвела в США до збільшення кількості інфікованих, а згодом і померлих від COVID-19, перевантаження медичної системи та значних економічних утрат.

В Україні введення карантинних заходів мало суворий та всеохоплюючий характер. Режим карантину було введено відповідно до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» № 1645-III від 6 квітня 2020 р., постанови Кабінету Міністрів України «Про запобігання поширення SARS-CoV-2» № 211 від 11 березня 2020 р., Рішення РНБО України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення національної безпеки в умовах спалаху гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 13 березня 2020 р.¹

Карантин, запроваджений в Україні, передбачав заборони на: в'їзд іноземців до України, проведення масових заходів (концертів, фестивалів та ін.), пересування громадян до інших регіонів тощо. Із квітня 2020 р. зачинили музеї, театри, розважальні заклади. Уряд постійно доповнював перелік цих заходів, завдяки чому і вдалося знизити темпи поширення інфекції.

Україна у проведенні карантинних заходів діяла за методом «батобага» і «пряника»: у травні

2020 р. держава послабила обмеження, а у жовтні знов їх посилила. Саме після запровадження останніх, якими до всього вищезгаданого додали ще й заборону на проведення масових заходів і роботу нічних клубів, відбулося зменшення випадків захворювання. У січні-лютому 2021 р. нові обмеження вказали на ефективність вживаних заходів, оскільки кількість нових випадків зараження вірусом зменшилося на 40%.

Наразі встановлено, що за весь період пандемії було зафіксовано таку кількість інфікованих: в Європі – 248 718 531 особа, Азії – 21 808 107, зокрема в Китаї – 503 302, США – 125 650 625, Україні – 5 465 954; померлих: в Європі – 2 033 823 особи, Азії – 1 539 935, Китаї – 5 272, США – 1 619 863, Україні – 111 676. За даними Міністерства фінансів України, кількість хворих на COVID-19 становила: в Європі – 2 192 588 осіб, в Азії (у цілому) – 17 946 939, Китаї – 118 977, США – 2 030 303, Україні – 38 594².

Аналізуючи наведені факти, можна з упевненістю стверджувати, що з усіх країн саме Китай досяг найпомітніших успіхів у боротьбі із вірусом. Маючи на той час найчисленніше на планеті населення, Китай вирізнявся більш низькими показниками захворюваності на COVID-19 порівняно з іншими регіонами світу. До того ж встановлено, що у 2020 р. рівень економічного зростання в Китаї фіксувався на рівні 2,3%, що є дуже високим показником порівняно з іншими країнами – жертвами пандемії. Така ситуація свідчить про дієвість суворого карантину не лише у питанні боротьби із поширенням вірусу, а й питанні збереження економіки³.

Закономірним наслідком карантинних обмежень стала соціальна ізоляція особи, що унеможливила її повноцінну реалізацію у соціумі, значно вплинула на характер поведінки, а отже, й рівень злочинності у світі. Навіть більше. Карантин призвів до поширення так званої пандемічної злочинності, що мала неоднозначний характер, оскільки сприяла, з одного боку, зменшенню певних видів злочинів, а з другого, – стала каталізатором для виникнення нових.

Наприклад, за даними американських кримінологічних досліджень, у США під час карантину

² Коронавірус: статистика по країнах. Url: <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/coronavirus/geography/>

³ Зараження коронавірусом по різних країнах станом на 21.04.2023. Url: <https://ukrainian.voanews.com/a/trump-about-us-coronavirus/5306461.html>

зменшилася кількість злочинів невеликої тяжкості, таких як вандалізм, порушення недоторканності житла, вживання наркотичних засобів тощо. А кількість таких тяжких злочинів, як грабіж, вбивство, домашнє насильство, навпаки, збільшилася. Наприклад, у 2020 р. у США кількість таких правопорушень, як домашнє насильство, збільшилася на 33 %: у 2019 р. зафіксовано 55 випадків, а у 2020 р. – 73¹². Також виявлено, що рівень злочинності, пов'язаний з незаконним обігом наркотиків, у США знизилася, але його зростання спостерігалося у Швеції, Англії та Уельсі. У Китаї зменшилася кількість кишенькових крадіжок, але збільшилася кількість крадіжок автомобілів, мотоциклів, велосипедів³. Тим часом в Україні активізувався рух незаконних мігрантів, а відповідно й організація незаконного переправлення осіб через державний кордон. Так само зросла кількість випадків вандалізму, мародерства, хуліганства⁴.

Робота в режимі он-лайн через карантин дала можливість відчутти значення організації кібербезпеки як серед великих організацій та підприємств, так і серед пересічних громадян. На Всесвітньому економічному форумі було наголошено, що у березні 2020 р. кількість фішингових атак збільшилася на 600 %. CGI повідомила про збільшення числа кіберзагроз на 30 000% саме через COVID-19. Із січня по квітень 2020 р. Інтерпол виявив близько 907 тис. спам-повідомлень, 737 інцидентів, пов'язаних зі шкідливим програмним забезпеченням, та 48 тис. вірусних URL-адрес. У квітні 2020 р. Google щодня блокував 18 млн шкідливих програм і фішингових листів. Матеріальні збитки від кіберзлочинності за період пандемії склали 6 трлн дол., порівняно з 3-ма трлн дол. у 2015 р. Таким чином, кіберзлочинність перевершила традиційну не лише за кількістю, а й за якістю⁵.

¹ Отслеживание жертв убийства в Чикаго. Url: <https://www.chicagotribune.com/news/breaking/ct-chicago-homicides-data-tracker-htmllstory.html>.

² Полиция Филадельфии. (2020, 29 мая). Карты и статистика преступности: Убийство. Url: <https://www.phillypolice.com/crime-maps-stats/>

³ Chen P., Kurland J., Piquero A. R. Measuring the impact of the COVID-19 lockdown on crime in a medium-sized city in China. *Journal of Experimental Criminology*. November 2021. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11292-021-09486-7>

⁴ Соціально-правові та кримінологічні наслідки поширення пандемії та шляхи їх усунення в Україні: звіт про науково-дослідну роботу за договором від 30 квітня 2021 року № 74/01/0155. НДІ ВПЗ ім. академіка В. В. Сталіса НАПрНУ. Харків, 2021. С. 144

⁵ Singh Lallie H., Shepherd L., Nurse J, Arnau Erola A., Epiphaniou G, Maple G., Bellekens X. Cyber security in the

У Великій Британії на початок травня 2020 р. Національний центр кібербезпеки NCSC повідомив про фіксацію понад 160 тис. підозрілих електронних листів, надісланих через Інтернет, та 11 206 жертв фішингових атак, закриття 471 інтернет-магазину та 292 веб-сайтів. Матеріальні збитки від кібератак у цій країні до кінця травня 2020 р. через COVID-19 становили 4,6 млн фунтів стерлінгів⁶.

Від початку пандемії правоохоронні органи зіштовхнулися з такою проблемою, як збільшення продажів фальсифікованих товарів медичного призначення. Більше того, торгові майданчики Darknet та комерційні веб-сайти набули значної популярності для покупки підроблених ліків та медичних виробів (протівірусні та протималарійні препарати, вітамін С, знеболювальні, антибіотики та рослинні лікарські засоби), медичного приладдя (маски для обличчя, набори для тестування на коронавірус, рукавички, вентилятори, дезінфікуючі засоби, гелі, мило і серветки), вакцин проти коронавірусу. У березні 2020 р. за результатами викриття онлайн-продажів незаконних ліків та медичних пристроїв, пов'язаних із COVID-19, у межах операція «Пангея XIII» Інтерпол конфіскував понад 34 тис. контрафактних медичних товарів⁷.

Іншим, не менш ефективним заходом у подоланні пандемії є спроможність системи охорони здоров'я та суспільства швидко адаптуватися до функціонування в умовах надзвичайної ситуації.

Пандемія COVID-19, окрім модифікації економічного та суспільного життя, призвела до фундаментальних змін у системі охорони здоров'я багатьох країн, оскільки виявила надзвичайно високі потреби в медичних закладах, медичному обладнанні, фахівцях та суттєво змінила пріоритети в системі охорони здоров'я світу. Багато країн були змушені зменшувати, а часто і відмінити планові процедури та операції, щоб оптимізувати роботу медичного

age of COVID-19: A timeline and analysis of cyber-crime and cyber-attacks during the pandemic. *Computers & Security*. Volume 105. June 2021. P. 1–20. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cose.2021.102248/>

⁶ Singh Lallie H., Shepherd L., Nurse J, Arnau Erola A., Epiphaniou G, Maple G., Bellekens X. Cyber security in the age of COVID-19: A timeline and analysis of cyber-crime and cyber-attacks during the pandemic. *Computers & Security*. Volume 105. June 2021. P. 1–20. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cose.2021.102248/>

⁷ Kalliroi S., Ziavrou K., Noguera S., Boumba V. Trends in counterfeit drugs and pharmaceuticals before and during COVID-19 pandemic. Volume 338. September 2022. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2022.111382>

персоналу та обладнання для боротьби з COVID-19. Пандемія вплинула на медичну систему більшості країн. У світовій системі охорони здоров'я запроваджували такі заходи з метою її трансформації:

1. Збільшення кількості ліжок у шпиталях та палат інтенсивної терапії. Наприклад, в Європі наразі цей показник становить 11,5 ліжок інтенсивної терапії на 100 тис. осіб¹.

2. Залучення різних сфер та значних інвестицій у медичну інфраструктуру для створення додаткових медичних підрозділів та забезпечення належної кількості медичного обладнання й матеріалів, будівництво нових лікарень. Наприклад, у США до такого будівництва залучали армію².

3. Розширення доступності он-лайн-, або телемедицини. Наприклад, у США були створені нові мобільні додатки та онлайн-сервіси для надання медичних послуг, включаючи замовлення ліків, планування візитів до лікарів та здійснення віртуальних консультацій. Китай створив он-лайн систему дистанційного навчання для медичних працівників, яка допомагала підвищувати кваліфікацію та навички медичних працівників. В Європі функціонувала система отримання консультації та діагностики, не виходячи з дому за допомогою мобільних додатків та он-лайн платформ. «Corona-Warn-App» у Німеччині та «StopCovid» у Франції допомогли відслідковувати контакти з хворими та зменшити ризик поширення вірусу. Застосунок «NHS 111» у Великій Британії дозволив пацієнтам користуватись медичними послугами за допомогою телефону або Інтернету. «Prenota Online» в Італії дозволив пацієнтам бронювати он-лайн консультації з лікарями та отримувати медичні рецепти, «Maia» у Франції, «Digitala vårdmöten» у Швеції – звертатися до лікаря за допомогою відео-конференції та ін.^{3 4 5}

¹ Эффективно ли мобильное приложение против COVID-19? Опыт ФРГ. Url: <https://www.dw.com/ru/naskolkoeffektivno-mobilnoe-prilozhenie-protiv-covid-19-opyt-frg/a-54979144>

² US Army Hard-Pressed to Build Temporary Hospitals Before COVID-19. Url: <https://www.voanews.com/science-health/coronavirus-outbreak/us-army-hard-pressed-build-temporary-hospitals-covid-19-peak>

³ Эффективно ли мобильное приложение против COVID-19? Опыт ФРГ. Url: <https://www.dw.com/ru/naskolkoeffektivno-mobilnoe-prilozhenie-protiv-covid-19-opyt-frg/a-54979144>

⁴ У Франції запустили додаток стеження за хворими на COVID-19. Url: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3037934-u-francii-zapustili-dodatok-stezenna-za-hvorimina-covid19.html>

⁵ The Happiness Programme. Changing the lives of people living with cognitive challenges with interactive light technology.

4. Використання штучного інтелекту в медицині. Наприклад, у Китаї під час пандемії було створено систему, яка за допомогою сканування легень на ранніх стадіях виявляє запалення, а отже, сприяє своєчасному лікуванню. З використанням штучного інтелекту в рамках проекту компанії Sinovac Biotech було створено вакцину проти COVID-19 та систему, яка допомагає медичним працівникам визначити індивідуальний та більш ефективний протокол лікування хворих.

5. Організація масштабної кампанії щодо вакцинації населення проти COVID-19. Вакцинація від COVID-19 в Європі проводилася з дотриманням рекомендацій Європейського центру з профілактики та контролю захворювань (ECDC) та ВООЗ. Особливості вакцинації можуть різнитися залежно від країни та її національної стратегії. Наприклад, у Великій Британії вакцинацію проти COVID-19 організовано згідно з National Health Service (NHS) COVID-19 Vaccination Programme, якою визначені пріоритетні для вакцинації групи населення – літні особи, медичні працівники та особи з тяжкими медичними захворюваннями. У Китаї вакцинація проводилася відповідно до Закону народного здоров'я КНР. Цей акт юридично закріпив плани вакцинації різних груп населення та її добровільність⁶.

У США для проведення вакцинації була розроблена Стратегія «Operation Warp Speed». Цю Стратегію запустили в 2020 р. із метою прискорення розробки та поширення вакцин проти COVID-19. У рамках Стратегії були розроблені та затверджені плани щодо виробництва, розподілу та поставки вакцин в усі штати США, визначені пріоритетні для вакцинації групи населення. За даними на початок 2023 р., для забезпечення захисту населення від COVID-19 у США продовжено заходи із вакцинації. Ці заходи посприяли тому, що понад 50% населення отримали принаймні одну дозу вакцини⁷.

В Україні також проведено масштабну кампанію щодо вакцинації населення проти COVID-19. Загальні принципи кампанії та перелік груп на-

Url: https://social-ability.co.uk/?gclid=EAlaIqobChMIgens1oO7_gIvEiwYCh0YJggQEAAAYASAAAEgldbFD_BwE

⁶ Law of the People's Republic of China on Prevention and Treatment of Infectious Diseases. URL: http://www.npc.gov.cn/zgrdw/englishnpc/Law/2007-12/12/content_1383919.htm

⁷ Operation Warp Speed: Accelerated COVID-19 Vaccine Development Status and Efforts to Address Manufacturing Challenges. Url: <https://www.gao.gov/products/gao-21-319>

селення, що мають пріоритет у вакцинації, визначено у наказах МОЗ України «Про затвердження Національної стратегії вакцинації проти COVID-19» від 27 січня 2021 р. № 65 та «Про затвердження Дорожньої карти з упровадження вакцини від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, і проведення масової вакцинації у відповідь на пандемію COVID-19 в Україні у 2021–2022 роках» від 24 грудня 2020 р. № 3018. Перші дози вакцин були отримані в лютому 2021 р.¹

6. Організація міжнародної співпраці у боротьбі із COVID-19. У координації дій між країнами та забезпеченні глобальної підтримки у боротьбі з пандемією значну роль відіграла ВООЗ. Саме ця організація надавала країнам Європи наукові поради та рекомендації для допомоги у боротьбі з пандемією, розробляла протоколи дій, вдосконалювала систему охорони здоров'я. Так само ВООЗ надала країнам медичне та технічне обладнання, маски та інші засоби захисту, координувала міжнародні зусилля для розробки та виробництва вакцин і ліків проти COVID-19. Загальновідомою є ініціатива COVAX, що була започаткована ВООЗ для забезпечення рівного доступу до вакцин у країнах із низьким та середнім рівнем доходу. Країни-учасниці COVAX отримували доступ до вакцин за демократичними цінами, що дозволило їм боротися з пандемією COVID-19.

Суттєвою особливістю діяльності система охорони здоров'я під час пандемії стала її «спроможність» бути об'єктом злочинного інтересу. Отже, негативними тенденціями в системі охорони здоров'я країн стали різноманітні корупційні схеми, пов'язані із закупівлею медичного обладнання та медичних препаратів. Наприклад, у вересні 2020 р. у Великій Британії було опубліковано інформацію про те, що британські компанії отримували контракти на постачання медичного обладнання без проведення конкурсів та зі значними завищеннями цін. У квітні 2021 р. Комітет із фінансових питань Палати громад Великої Британії заявив, що компанії, пов'язані з благодійними ор-

ганізаціями Консервативної партії, отримали контракти на постачання медичного обладнання та інших необхідних товарів без проведення відповідних тендерних процедур. У Китаї реєструвались випадки завищення цін на медичні засоби та інше обладнання, необхідне для боротьби з пандемією. У лютому 2020 р. китайська влада провела розслідування щодо кількох компаній, які штучно завищували ціни на медичні маски, термометри. В Україні у березні 2020 р. Уряд закупив медичні респіратори в Китаї за ціною, що виявилася у два рази вищою за ринкову. Були зафіксовані численні випадки спекуляції медичними товарами, наприклад, медичними масками. Так, Дніпровська філія КП «Київзеленбуд», Одеська міськрада, київське КП «Центр організації дорожнього руху» та Хмельницька АЕС купували маски по 20 грн за штуку, в той час як вартість такої маски в роздрібному продажі до пандемії складала близько **1,5 грн за штуку**².

Така ситуація у сфері охорони здоров'я є серйозною проблемою оскільки підриває її авторитет, може сприяти погіршенню стану громадського здоров'я. Але відомо, що система охорони здоров'я в будь-якій країні відіграє важливу роль у боротьбі з COVID-19, тому що є ключовим гравцем у процесі запобігання поширенню і контролю над захворюванням. Ураховуючи досвід вищезгаданих країн, можна сказати, що не всі заходи, що прийняті, були бездоганними, але вони все одно були необхідними для захисту життя та здоров'я населення.

Ще одним важливим фактором у подоланні наслідків пандемії є діяльність органів державної влади щодо надання соціальних гарантій та допомоги громадянам, які понесли економічні втрати внаслідок пандемії. Відомо, що COVID-19 підняв на поверхню чимало недоліків у сфері державного регулювання економічних змін, які відбулись з початку 2020 р. Йдеться, зокрема, про економічну нестабільність, безробіття, зниження ВВП, зменшення міжнародної торгівлі, фінансові проблеми в приватному секторі, збільшення боргу держав, зменшення інвестицій в економіку, зміну споживчих інтересів тощо. Для подолання цих негативних наслідків уряди країн запровадити низку заходів. У ЄС було ухвалено рішення про надання фінан-

¹ Про затвердження Дорожньої карти з впровадження вакцини від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, і проведення масової вакцинації у відповідь на пандемію COVID-19 в Україні у 2021–2022 роках: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 24.12.2020 № 3018. Url: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3018282-20#Text>

² Вірусні спекулянти. Хто заробляє на дефіциті масок. Url: https://biz.censor.net/resonance/3184392/vrusn_spekulyanti_hto_zaroblya_na_defitsit_masok

сової допомоги у розмірі 5% від його ВВП своїм державам-членам^{1 2}.

Європейські країни для подолання економічних утрат, спричинених пандемією, вживали такі заходи:

1. Підтримка компаній, які не можуть надати фінансове забезпечення своїм працівникам: у Великій Британії відповідно до Coronavirus Job Retention Scheme було сплачено 80% заробітної плати працівникам, які не працювали повний робочий день; у Німеччині відповідно до Kurzarbeit – 67% заробітної плати працівникам, яким підприємства не могли оплатити роботу, у Швеції – 75% оплати заробітної плати співробітникам підприємств на строк до 6 місяців.

2. Фінансова підтримка працівників, які втратили роботу через пандемію: у Великій Британії надано фінансову підтримку в розмірі до 80% середньої зарплати протягом трьох років із моменту втрати роботи через пандемію, в Німеччині – фінансову підтримку до 9 тис. євро на кожного громадянина, який звернувся до уряду з питання втрати роботи.

3. Підтримка кредитування: у Великій Британії забезпечено фінансування компаній у розмірі 45 млн фунтів стерлінгів, у Німеччині – фінансову підтримку до 800 тис. євро.

4. Підтримка секторів економіки, які найбільше постраждали від карантину. Наприклад, уряд Франції передбачив фінансування в розмірі 100 млрд євро для підтримки економіки під час пандемії, зокрема для відновлення туризму та культурної сфери³.

Китай забезпечив таку фінансову підтримку від держави, як: зниження процентних ставок, фінансова допомога компаніям, підтримка підприємства шляхом надання кредитів та зниження податків. Китайський Народний Банк змінив процентні ставки, що знизило витрати на позики для бізнесу та споживачів, надав додаткові кредити

банкам та фінансовим установам, організував підтримку міжнародній торгівлі шляхом забезпечення спрощення процедури оплати за товари, які експортуються. У вересні 2020 р. уряд Китаю запровадив нові заходи підтримки малого та середнього бізнесу на загальну суму 1,6 трлн юанів (близько 230 млрд євро). Ці заходи включали додаткові податкові пільги та надання фінансової підтримки, такої як кредити на пільгових умовах та гарантії держави для позик⁴.

У США пандемія понад 35 млн американців залишила без роботи. COVID-19 висвітив недоліки фінансової системи та виявив дві економічні проблеми: бідність та економічну незахищеність. Для подолання наслідків у березні 2020 р. у США прийняли закон CARES, в якому передбачено пакет допомоги родинам, малому бізнесу та іншим суб'єктам економіки, які стали жертвами пандемії, у розмірі 2,2 трлн доларів. Цей пакет включав одноразову фінансову допомогу у розмірі 1,2 тис. доларів для дорослих американців, і додаткову – для безробітних у розмірі 600 доларів на тиждень та інші заходи. У березні 2021 р. був прийнятий American Rescue Plan, який передбачив фінансування малого бізнесу, допомогу бездомним, фінансову підтримку для шкіл у розмірі 1,9 трлн доларів⁵.

Для підтримки бізнесу і населення в Україні був запущений соціальний проект «Доставка», що передбачав допомогу людям похилого віку та інвалідам. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9» надавала можливість підприємствам отримувати кредити зі зниженими процентними ставками для збереження робочих місць. Слід згадати й програми «єПідтримка», «Велике будівництво», «Стимулювання експорту», «Підтримка зайнятості», а так само Державну програму підтримки малих і середніх підприємств та Програму розвитку медичної галузі, що повинні були стати антикризовими⁶.

¹ Отчет о комплексных ответных мерах экономической политики на пандемию COVID-19. Url: <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2020/04/09/report-on-the-comprehensive-economic-policy-response-to-the-covid-19-pandemic/>

² Фонд солидарности ЕС в борьбе с COVID-19. Url: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/solidarity-fund/covid-19

³ Sunitha Pillai, Nazeeba Siddika, Ehsanul Hoque Apu, Russell Kabir. COVID-19: Situation of European Countries so Far. *Archives of Medical Research*. Volume 51. Issue 7. October 2020. Pages 723–725. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.arcmed.2020.05.015>.

⁴ Lin K., Y. Sun I., Wu & Shan Shen Y. Citizen Compliance with Pandemic Rules in China: Exploring the Effects of Emotional States, Peer Influence, and Policing. *International Criminology*. Volume 2. Pages 59–69. 2022). DOI: <https://doi.org/10.1007/s43576-022-00050-5>

⁵ Hiscott J, Alexandridi M, Muscolini M, Tassone E., Palermo E, Soultsioti M, Zevini A. The global impact of the coronavirus pandemic. *Cytokine & Growth Factor Reviews*. Volume 53. June 2020. Pages 1–9. DOI: [10.1016/j.cytogfr.2020.05.010](https://doi.org/10.1016/j.cytogfr.2020.05.010)

⁶ Доступні кредити 5-7-9%. Url: https://mof.gov.ua/uk/news/zmini_do_programi_dostupni_krediti_5_7_9_pidtrimka_posivnoi_kampanii_ta_aktivatsiia_pidpriemnitstva-3374

Вищевказані фінансові заходи із підтримки компаній та підприємств в умовах пандемії COVID-19 допомогли багатьом бізнесам пережити пандемію та максимально, наскільки це можливо, зберегти робочі місця.

Разом із тим фінансова допомога в досліджуваних нами державах характеризувалась й певними недоліками:

- ця допомога не була розподілена рівномірно між різними країнами, регіонами та галузями;
- економічної підтримки була недостатньою для допомоги окремим групам населення, наприклад, тимчасово безробітним;
- фінансування отримували переважно великі компанії, натомість, малий та середній бізнес достатньої допомоги не отримав;
- пакети економічної підтримки стали причиною зростання дефіциту бюджетів у згадуваних нами країнах;
- спостерігалася певна неефективність державних програм. Наприклад, українську державну програму «Доступні кредити 5-7-9» запустили у квітні 2020 р. І одразу виявилось, що вона є невдалою, оскільки пропонувала не вигідні відсоткові ставки, які були високими, а процедура отримання кредиту складною й тривалою. При цьому банки не виявляли зацікавленості, а навпаки, сповільнювали процес надання кредитів. Програма не сприяла ефективному подоланню економічної кризи;
- у Китаї та Україні пакети економічної підтримки не забезпечили достатньої допомоги для медичних працівників;
- у США, деяких країнах Європи, зокрема й в Україні, фіксувалася затримка у розподіленні фінансової допомоги:

– процедури щодо розподілу фінансів не вирізнялися прозорістю, що створило численні корупційні ризики та умови для розквіту корупційної злочинності. Наприклад, згідно з даними Управління малими підприємствами в США під час запровадження програми «Paycheck Protection Program» фіксувались скарги на випадки шахрайства та розтрати коштів шляхом зловживання службовим становищем¹. У Китаї було виявлено випадки, коли посадові особи, які відповідали за боротьбу з пандемією, використовували свої

посадові повноваження для отримання неправомірної вигоди. У цьому зв'язку в лютому 2020 р. китайська влада виділила 43 млн доларів на створення онлайн-платформи, яка дозволила громадянам подавати скарги на будь-які випадки корупції, пов'язані з пандемією².

Не менш ефективним заходом у подоланні наслідків пандемії стало посилення юридичної відповідальності за порушення карантинних заходів. Так, більшість країн установили жорсткі санкції за недотримання правил карантину, оскільки їх недотримання створювало загрозу життю та здоров'ю громадян. Законодавством країн передбачено адміністративну та кримінальну відповідальність, але підходи до відповідальності значно різняться.

У більшості країн Європи правила карантину регулюються спеціальними законами, що були прийняті відповідно до національного законодавства. Наприклад, у Великій Британії у кількох законодавчих актах зафіксовані обмеження на вихід з дому, зібрань, роботи певних видів підприємств, обов'язкова самоізоляція для осіб, які повертаються з країн із високим рівнем ризику зараження COVID-19. За невиконання згаданих норм в англійському законодавстві передбачені штрафи, які можуть становити від 1 тис. до 10 тис. фунтів стерлінгів. У разі повторного порушення цієї вимоги штраф збільшується. Крім того, за недотримання карантинних правил передбачені й інші санкції, включаючи позбавлення волі. У Швеції передбачено штраф у розмірі до 2,5 тис. шведських крон (близько 260 доларів США); у Франції – штраф у розмірі від 135 до 3 750 євро, який може бути збільшено до 15 тис. євро. За умови повторного порушення може призначатися покарання у виді позбавленням волі строком на 6 місяців^{3 4 5}.

У Франції та Швеції існує система дистанційного нагляду за особами, які перебувають під ка-

² Corruption in the time of COVID-19: A double-threat for low income countries. Url: <https://www.u4.no/publications/corruption-in-the-time-of-covid-19-a-double-threat-for-low-income-countries#development-aid-is-needed-to-counter-the-crisis>; – it-must-be-safeguarded-from-corruption

³ According the Communicable Diseases Act and the Communicable Diseases Ordinance a number of diseases are notifiable in Sweden. Url: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/the-public-health-agency-of-sweden/communicable-disease-control/surveillance-of-communicable-diseases/notifiable-diseases/>

⁴ Legifrance. Url: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000043524143/>

⁵ An overview of the Health Protection (Coronavirus, Restrictions) (England) Regulations 2020. Url: <https://qsc.law/news/an-overview-of-the-health-protection-coronavirus-restrictions-england-regulations-2020/>

¹ Small Business Administration (SBA) Loan Program. Url: https://www.financestrategists.com/mortgage-broker/small-business-administrations-sba-loan/?gclid=EA1aIQobChMIptvY3svT_gIVBGiYCh2FSwd6EAAYASAAEgI8IPD_BwE_

рантином. Ця система дозволяє відстежувати дотримання вимог карантину, а також повідомляє громадянам про необхідність пройти тестування на COVID-19 або медичне обстеження.

Однак, незважаючи на законодавчий контроль за дотриманням карантину, у вищезгаданих країнах зафіксовані значні його порушення. Так, наприклад, у Великій Британії, за даними, оприлюдненими у жовтні 2021 р., загальна кількість штрафів, виданих за порушення карантинних правил, становила понад 114 тис. випадків. За даними станом на квітень 2021 р., кількість порушень карантину в Франції склала близько 700 тис. випадків. У Швеції така статистика не ведеться^{1 2}.

Низький рівень дотримання карантинних обмежень в європейських країнах, на наш погляд, зумовлений культурними та національними особливостями й факторами:

1. Готовність британців дотримуватися карантинних заходів поєднується з недовірою до урядових органів та інформації, що ними надається. До того ж британське суспільство пронизано різноманітними конспірологічними теоріями щодо пандемії. Одна з найбільш відомих – це теорія про те, що COVID-19 був створений штучно в лабораторії з метою зменшення населення планети та здійснення контролю над людством. До цього додалися широкомасштабні протести десятків тисяч людей. Така ситуація сприяла формуванню в суспільстві високого рівня недовіри до влади й органів охорони здоров'я, що призвело, в свою чергу, до порушень карантинних обмежень.

2. Катастрофічна ситуація з порушеннями карантину у Франції склалася через велику кількість протягом останніх років емігрантів, що призвело до збільшення густоти населення і виникнення складнощів під час дотримання соціальної дистанції та інших вимог карантину. Культурна традиція активного життя, вечірок та зустрічей з друзями також значно ускладнює дотримання карантинних вимог.

3. Особливість дотримання карантину у Швеції зумовлена високим рівнем довіри шведів до уряду,

який, на відміну від інших країн, не застосовував суворих обмежень, а отже, значно не обмежив громадян і не створив психологічної напруги у суспільстві. Важливим фактором, який сприяв дотриманню карантину, стала звичка шведів працювати дистанційно, що ї забезпечило можливість дотримання соціальної дистанції.

Протилежна ситуація склалася в Китаї. Там, із квітня 2020 р. Народний Конгрес ухвалив Закон про профілактику та контроль за захворюваннями. Цей документ поклав юридичний обов'язок на громадян повідомляти органи місцевої влади про випадки контактів із громадянами, які мали симптоми захворювання, схожі на COVID-19, або контактували з інфікованими. В таких провінціях, як Шанхай та Чжецзянь, прийнято нормативно-правові акти, якими передбачено покарання у виді штрафу – 500 тис. юанів (приблизно 77 тис. доларів США) або позбавлення волі до 3-х років за недотримання карантину. У таких провінціях, як Хенань, Хубей та Шеньсі, за недотримання карантинних правил призначалися ще більш високі штрафи та більш суворі карантинні обмеження. У Китаї існує система «чорного списку», яка містить дані громадян, які порушили карантин. Такі китайці не мають права подорожувати, відвідувати ресторани, кінотеатри, банки, переміщатися громадським транспортом^{3 4 5}.

У Китаї відповідальність за недотримання карантину має суворий характер. Так склалося тому, що, по-перше, китайська правова система відома своєю суворістю покарань за порушення законів; по-друге, закони і правила, що встановлюються вищими органами влади, мають великий авторитет серед населення. Але незважаючи на це, за даними China Daily, на початку 2020 р. понад 20 тис. людей були покарані за порушення карантинних вимог. У серпні 2021 р. зареєстровано понад 180 тис. випадків порушення карантину. Парадоксальність цієї ситуації полягає у тому, що, з одного боку, в китайській культурі високо цінується дисципліна, адже китайці вірять, що дотримання законів є необхідним для збереження гармонії у суспільстві. Проте,

¹ Sunitha Pillai, Nazeeba Siddika, Ehsanul Hoque Apu, Russell Kabir. COVID-19: Situation of European Countries so Far. *Archives of Medical Research*. Volume 51. Issue 7. October 2020. Pages 723–725. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.arcmed.2020.05.015>

² An overview of the Health Protection (Coronavirus, Restrictions) (England) Regulations 2020. URL: <https://qsc.law/news/an-overview-of-the-health-protection-coronavirus-restrictions-england-regulations-2020/>

³ Kai Lin, Ivan Y. Sun, Yuning Wu & Shan Shen. Citizen Compliance with Pandemic Rules in China: Exploring the Effects of Emotional States, Peer Influence, and Policing. *International Criminology*. Volume 2. Pages 59–69. 2022). DOI: <https://doi.org/10.1007/s43576-022-00050-5>

⁴ Ministry of Justice of the people of Republic of China. URL: <http://www.chinalaw.gov.cn/>

⁵ General Office of the People's Government of Henan Province Co-organizer. URL: <http://www.henan.gov.cn/>

з другого боку, наприклад, у багатьох сільських громадах традиційно вважається, що важливіше спілкуватися із сусідами та родичами, ніж дотримуватися карантинних обмежень. Тому дотримання чи не дотримання карантинних заходів у Китаї під час пандемія залежало від традиційного та звичаєвого укладу у відповідній громаді¹.

У США для зменшення наслідків пандемії на рівні штатів на законодавчому рівні були запроваджені відповідні санкції за порушення карантину. У багатьох штатах за згадане порушення призначалось покарання у виді штрафу в розмірі 10 тис. доларів, громадські роботи або до одного року позбавлення волі. Наприклад, у штаті Каліфорнія за порушення карантину передбачено покарання до 1 тис. доларів та/або 3 місяці позбавлення волі². У Нью-Йорку одним із головних законів є Emergency or Disaster Treatment Protection Act (EDTPA), що прийнятий у 2020 р. Він надав право органам державної влади на свій розсуд установлювати обмеження, пов'язані з ізоляцією та пересуваннями громадян, штрафи і санкції за порушення встановлених правил³ (ст. 1797.200). За даними дослідження Pew Research Center, проведеного в жовтні 2020 р., у штаті Нью-Йорк 88% респондентів заявили, що дотримуються карантинних заходів, у штаті Каліфорнія – 84%, у штаті Техас – 80%, а в штаті Флорида – 76%⁴. Американська поведінка щодо карантинних заходів мала свої особливості. Політичні діячі використовували карантинні заходи як засіб для підсилення своєї підтримки серед виборців. Згодом ці заходи в США ставали предметом політичної боротьби між політичними партіями. Тому дотримання чи не дотримання карантинних заходів у США залежало від думки та висловлювань політиків, за яких голосували американці.

Відповідно до законодавства нашої держави про порушення карантинних правил говориться

¹ China Daily. Url: <https://weekly.chinacdc.cn/>

² Health and Safety Code – HSC. Administration of communicable disease prevention and control. Url: <https://law.justia.com/codes/california/2021/code-hsc/division-105/part-1/chapter-4/section-120280/>. Розділ 120 280

³ Health and Safety Code – HSC. Administration of communicable disease prevention and control. Url: <https://law.justia.com/codes/california/2021/code-hsc/division-105/part-1/chapter-4/section-120280/>. Ст.1797.200

⁴ Both Republicans and Democrats cite masks as a negative effect of COVID-19, but for very different reasons. Url: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2020/10/29/both-republicans-and-democrats-cite-masks-as-a-negative-effect-of-covid-19-but-for-very-different-reasons/>

у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 17 березня 2020 р. (зі змінами та доповненнями). Цим Законом запроваджено адміністративну відповідальність за порушення правил карантину, яка полягає у сплаті штрафу від однієї до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, тобто від 17 тис. до 34 тис. грн, для посадових осіб – від двох до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 34 тис. до 170 тис. грн)^{5 6}.

У законодавстві про кримінальну відповідальність змін зазнала стаття «Порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним хворобам та масовим отруєнням». Нові зміни зумовили збільшення санкції, передбаченої за вчинення вищезгаданого діяння. Отже, за порушення правил та норм, установлених із метою запобігання епідемічним та іншим інфекційним хворобам, а також масовим неінфекційним захворюванням (отруєнням) і боротьби з ними, якщо такі дії спричинили або завідомо могли спричинити поширення цих захворювань, передбачено штраф від тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до трьох років, або позбавлення волі на той самий строк. Більше того, ті самі діяння, якщо вони спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки, караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років⁷.

За даними МВС України, у період із березня 2020 р. по квітень 2021 р. за порушення карантинних вимог було складено близько 700 тис. протоколів про адміністративні правопорушення. Така ситуація в Україні, на нашу думку, склалася з низки причин, а саме: низький рівень довіри до влади; особливість українських традицій та звичаїв (масштабні обмеження випали на святкування в Україні пасхальних та травневих свят, а в нашій

⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х. Дата оновлення: 15.04.2023. Url: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#>. Ст. 44–3.

⁶ Борисов В. І., Євтеєва Д. П. 'До питання протидії поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) засобами адміністративного та кримінального права' (2021)1(15) Вісник Асоціації кримінального права України < <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/235702> > 79–80.

⁷ Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 15.04.2023. Url: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. Ст. 325.

культури святкування цих дат передбачає тісний контакт між родичами та друзями); низький рівень авторитету медичної сфери серед пересічних громадян.

Загалом причини, чому багато українців не дотримувались карантинних правил, були різними та пов'язаними з багатьма аспектами культури, менталітету та соціально-економічної ситуації у країні.

Висновки. SARS-CoV-2 спричинив спалах пандемії COVID-19, у боротьба з якою постала потреба у застосуванні різноманітних заходів із метою подолання негативних наслідків, спричинених нею. До таких заходів можна віднести: введення карантину; адаптування системи охорони здоров'я, медицини та суспільства до функціонування в умовах надзвичайної ситуації; перепрофілювання підприємств на боротьбу з інфекцією; фінансову допомогу громадянам, які понесли економічні втрати внаслідок пандемії; установа юридичної відповідальності за порушення карантинних заходів.

Зміна умов життя під час пандемії COVID-19 спричинила зміни в структурі злочинності, спровокувавши появу нових видів злочинів та підсиливши деякі існуючі. Основними видами пандемічної злочинності є: кіберзлочинність, зокрема інтернет-шахрайство, медичне шахрайство, домашнє насильство, продаж фальшивих тестів на COVID-19 або вимагання оплати за фальшивий лікувальний курс, корупція під час закупівель медичних препаратів або реалізації державних програм для відновлення економіки держав.

Аналізуючи досвід країн Європи, у тому числі України, США та Китаю, можна констатувати, що запорукою ефективного реагування на COVID-19 було запровадження саме швидкого та суворого карантину. Політика «незначних заборон» під час пандемії для економіки та суспільства виявилася неефективною.

Пандемія COVID-19, окрім модифікації економічного та суспільного життя, призвела до фундаментальних змін у системі охорони здоров'я багатьох країн. Онлайн-медицина стала незамінною складовою медичної системи під час пандемії у багатьох країнах світу, забезпечуючи пацієнтам можливість отримати медичну допомогу безпосередньо вдома та зменшуючи ризик поширення вірусу

Надання державами соціальних гарантій та допомоги громадянам, які понесли економічні втрати внаслідок пандемії, відбувалося з метою організації допомоги вразливим групам населення, підтримки бізнесу, збереження загального благополуччя суспільства.

Незважаючи на позитивні аспекти у діяльності органів державної влади щодо надання соціальних гарантій та допомоги громадянам, разом із тим виявлено й певні недоліки, як-от: складнощі під час отримання цієї допомоги, бюрократія, неефективність програм соціальної допомоги, створення умов для корупції та шахрайства.

Законодавче закріплення правил поведінки під час карантину, впровадження юридичної відповідальності за порушення таких правил стало важливим інструментом у боротьбі із поширенням вірусу, дозволило державам швидко та ефективно управляти карантинними заходами, забезпечуючи їх результативність.

Ставлення громадян будь-якої країни до дотримання карантину залежить не лише від формального закріплення таких правил та страху перед покаранням. Важливим у поведінці громадян є культурні та національні особливості, які історично формувались тривалий час на відповідній території і здатні не лише змінювати поведінку, а й безпосередньо її зумовлювати. Тому для успішного протистояння викликам пандемії важливо розуміти ці особливості та за їх допомогою знаходити ефективні шляхи впливу на поведінку людей.

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Pro zakhyst naselennia vid infektsiinykh khvorob: Zakon Ukrainy vid 06.04.2000 № 1645-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text> (in Ukrainian)
2. Pro zapobihannia poshyrennia SARS-CoV-2: postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy №211 vid 11 bereznia 2020 r. №211. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF#Text> (in Ukrainian)
3. Pro zatverdzhennia Dorozhnoi karty z vprovadzhennia vaktsyny vid hostroi respiratornoi khvoroby COVID-19, sprychynenoi koronavirusom SARS-CoV-2, i provedennia masovoi vaktsynatsii u vidpovid na pandemiui COVID-19

v Ukraini u 2021–2022 rokakh: nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy vid 24.12.2020 № 3018. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3018282-20#Text_\(in_Ukrainian\)](https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3018282-20#Text_(in_Ukrainian))

4. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia: Zakon Ukrainy vid 07.12.1984 r. № 8073-X. Data onovlennia: 15.04.2023. Url: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#>. (in Ukrainian)
5. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 r. № № 2341-III. Data onovlennia: 15.04.2023. Url: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text_\(in_Ukrainian\)](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text_(in_Ukrainian))

Bibliografy

Non-authored books

1. Sotsialno-pravovi ta kryminolohichni naslidky poshyrennia pandeyii ta shliakhy yikh usunennia v Ukraini: zvit pro naukovo-doslidnu robotu za dohovorem vid 30 kvitnia 2021 roku № 74/01/0155. NDI VPZ im. akademika V. V. Stashysa NAPrNU. Kharkiv, 2021. S. 144.

Journal articles

2. Batyrhareieva V. S. Kryminolohichni analiz zahroz pravam i svobodam liudyny v informatsiinomu prostori pid chas karantynu u zviazku z pandemiieiu CoVID-19. *Informatsiia i pravo*. 2021. № 3(38). S. 125. (S. 121–131)
3. Hiscott J, Alexandridi M, Muscolini M, Tassone E., Palermo E, Soultsioti M, Zevini A. The global impact of the coronavirus pandemic. *Cytokine & Growth Factor Reviews*. Volume 53, June 2020, Pages 1–9. DOI: 10.1016/j.cytogfr.2020.05.010
4. Pillai S., Siddika N., Hoque Apu E., Kabir R. COVID-19: Situation of European Countries so Far. *Archives of Medical Research*. Volume 51. Issue 7. October 2020. Pages 723–725. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.arcmed.2020.05.015>.
5. Rhodes A., Ferdinande P., Flaatten H. The variability of critical care bed numbers in Europe. *Intensive Care Med*. Volume 38. Oct 2012. DOI: 10.1007/s00134-012-2627-8.
6. Lin K., Y. Sun I., Wu & Shan Shen Y. Citizen Compliance with Pandemic Rules in China: Exploring the Effects of Emotional States, Peer Influence, and Policing. *International Criminology*. Volume 2. Pages 59–69. 2022). DOI: <https://doi.org/10.1007/s43576-022-00050-5>
7. Singh Lallie H., Shepherd L., Nurse J, Arnau Erola A., Epiphaniou G, Maple G., Bellekens X. Cyber security in the age of COVID-19: A timeline and analysis of cyber-crime and cyber-attacks during the pandemic. *Computers & Security*. Volume 105. June 2021. P. 1–20. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cose.2021.102248/>
8. Kalliroi S., Ziavrou K., Noguera S., Boumba V. Trends in counterfeit drugs and pharmaceuticals before and during COVID-19 pandemic. Volume 338. September 2022. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2022.111382>
9. Chen P., Kurland J., Piquero A. R. Measuring the impact of the COVID-19 lockdown on crime in a medium-sized city in China. *Journal of Experimental Criminology*. November 2021. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11292-021-09486-7>
10. Clement A. Tisdell. Economic, social and political issues raised by the COVID-19 pandemic. *Economic Analysis and Policy*. Volume 68, December 2020, Pages 17–28. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.eap.2020.08.002>
11. Hannah Tessler , Meera Choi , Grace Kao. The Anxiety of Being Asian American: Hate Crimes and Negative Biases During the COVID-19 Pandemic. *American Journal of Criminal Justice*. Volume 45. Pages 636–646. 2020. DOI: 10.1007/s12103-020-09541-5
12. Jianhua Xu , Guyu Sun , Wei Cao , Wenyuan Fan, Zhihao Pan, Zhaoyu Yao, Han Li. Stigma, Discrimination, and Hate Crimes in Chinese-Speaking World amid Covid-19 Pandemic. *Asian J Criminol* . Volume 16 (1), 2021. Pages 51–74. DOI: 10.1007/s11417-020-09339-8. Epub 2021 Jan 6.
13. Samantha K Brooks, Rebecca K Webster, Louise E Smith, Lisa Woodland, Simon Wessely, Neil Greenberg, Gideon James Rubin. The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *Lancet*. Volume 395. Pages 912–920. February 26, 2020. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30460-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30460-8)
14. Borysov V. I. , Yevtieieva D. P. Do pyttannia protydii poshyrenniu koronavirusnoi khvoroby (COVID-19) zasobamy administratyvnoho ta kryminalnoho prava. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy*. № 1(15). 2021. S. 76–90. URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/article/view/235702>
15. Salje H., Tran Kiem C., Lefrancq1 N., Courtejoie N., Bosetti1 P., Paireaul J. Estimating the burden of SARS-CoV-2 in France. *Science*. Volume 369. Issue 6500. Jul 2020. DOI: 10.1126/science.abc3517.

Websites

16. Vsemirnaya organizatsiya zdravoohraneniya VOZ ob'yavila vspyishku COVID-19 pandemiiy. Url: <http://www.euro.who.int/en/heps//:coronavirus.jhu.edu/map.alth-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/news/news/2020/3/who-announces-covid-19-outbreak-a-pandemi>.
17. Slovyk ukrainskoi movy online, tomy 1–13. Url: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=81328&page=2512>

18. The Global Impact of COVID-19 and Strategies for Mitigation and Suppression. Url: <https://www.imperial.ac.uk/media/imperial-college/medicine/sph/ide/gida-fellowships/Imperial-College-COVID19-Global-Impact-26-03-2020.pdf>
19. ESTUDIO ENE-COVID19: PRIMERA RONDA. Url: https://www.lamoncloa.gob.es/serviciosdeprensa/notasprensa/sanidad14/Documents/2020/130520-ENE-COVID_Informe1.pdf .
20. Covid-19: Surveys indicate low infection level in community. Url: <https://www.bmj.com/content/bmj/369/bmj.m1992.full.pdf>
21. China CDC 2020; Hubei.gov 2020. URL: <https://weekly.chinacdc.cn/>.
22. Zarazhennia koronavirusom po riznykh krainakh stanom na 21.04.2023. Url: <https://ukrainian.voanews.com/a/trump-about-us-coronavirus/5306461.html>
23. Koronavirus: statystyka po krainakh. Url: <https://index.minfin.com.ua/ua/reference/coronavirus/geography/>
24. US Army Hard-Pressed to Build Temporary Hospitals Before COVID-19. Url: <https://www.voanews.com/science-health/coronavirus-outbreak/us-army-hard-pressed-build-temporary-hospitals-covid-19-peak>
25. Effektivno li mobilnoe prilozhenie protiv COVID-19? Opyit FRG. Url: <https://www.dw.com/ru/naskolko-jeffektivno-mobilnoe-prilozhenie-protiv-covid-19-opyt-frg/a-54979144>
26. U Frantsii zapustyly dodatok stezhennia za khvorymy na COVID-19. Url: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3037934-u-francii-zapustili-dodatok-stezenna-za-hvorimi-na-covid19.html>
27. The Happiness Programme. Changing the lives of people living with cognitive challenges with interactive light technology. Url: https://social-ability.co.uk/?gclid=EAIaIQobChMIgens1oO7_gIVEiwYCh0YJggQEAAAYASAAEgIdbfD_BwE
28. Law of the People's Republic of China on Prevention and Treatment of Infectious Diseases. Url: http://www.npc.gov.cn/zgrdw/englishnpc/Law/2007-12/12/content_1383919.htm
29. Operation Warp Speed: Accelerated COVID-19 Vaccine Development Status and Efforts to Address Manufacturing Challenges. Url: <https://www.gao.gov/products/gao-21-319>
30. Otchet o kompleksnykh otvetnykh merah ekonomicheskoy politiki na pandemiyu COVID-19. Url: <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2020/04/09/report-on-the-comprehensive-economic-policy-response-to-the-covid-19-pandemic/>
31. Fond solidarnosti ES v borbe s COVID-19. Url: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/solidarity-fund/covid-19
32. Dostupni kredyty 5-7-9%. Url: https://mof.gov.ua/uk/news/zmini_do_programi_dostupni_kreditu_5_7_9_pidtrimka_posivnoi_kampanii_ta_aktivatsiia_pidpriemnistva-3374
33. According the Communicable Diseases Act and the Communicable Diseases Ordinance a number of diseases are notifiable in Sweden. Url: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/the-public-health-agency-of-sweden/communicable-disease-control/surveillance-of-communicable-diseases/notifiable-diseases/>
34. Legifrance. Url: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000043524143/>
35. An overview of the Health Protection (Coronavirus, Restrictions) (England) Regulations 2020. Url: <https://qsc.law/news/an-overview-of-the-health-protection-coronavirus-restrictions-england-regulations-2020/>
36. Ministry of Justice of the people of Republic of China. Url: <http://www.chinalaw.gov.cn/>
37. General Office of the People's Government of Henan Province Co-organizer. Url: <http://www.henan.gov.cn/>
38. China Daily Url: <https://weekly.chinacdc.cn/>
39. Health and Safety Code – HSC. Url: <https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codesTOCSelected.xhtml?tocCode=HSC&tocTitle=+Health+and+Safety+Code+-+HSC>
40. Both Republicans and Democrats cite masks as a negative effect of COVID-19, but for very different reasons. Url: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2020/10/29/both-republicans-and-democrats-cite-masks-as-a-negative-effect-of-covid-19-but-for-very-different-reasons/>
41. Otslezhivanie zhertv ubijstva v CHikago. Url: <https://www.chicagotribune.com/news/breaking/ct-chicago-homicides-data-tracker-htmlstory.html> .
42. Policiya Filadel'fii. (2020, 29 maya). Karty i statistika prestupnosti: Ubijstvo. Url: <https://www.phillypolice.com/crime-maps-stats/>
43. Small Business Administration (SBA) Loan Program. Url: https://www.financestrategists.com/mortgage-broker/small-business-administrations-sba-loan/?gclid=EAIaIQobChMIptvY3svT_gIVBGIYCh2Fswd6EAAAYASAAEgI8IPD_BwE
44. Virusni spekulyanty. Khto zarobliaie na defitsyti masok. Url: https://biz.censor.net/resonance/3184392/vrusn-spekulyanti_hto_zaroblya_na_defitsit_masok

45. Corruption in the time of COVID-19: A double-threat for low income countries. Url: <https://www.u4.no/publications/corruption-in-the-time-of-covid-19-a-double-threat-for-low-income-countries#development-aid-is-needed-to-counter-the-crisis>; – it-must-be-safeguarded-from-corruption

Кисельова М. С.

Подолання наслідків пандемії (COVID-19): кримінологічний аналіз національного та міжнародного досвіду

Пандемія COVID-19 змінила світ та життя всього суспільства. Вона зруйнувала усталені звички та норми поведінки людей, вимагаючи швидкої адаптації до нової пандемічної буденності.

COVID-19, з одного боку, вплинув на погіршення стану здоров'я та безпеки громадян, спричинив масову інфодемію, масштабну стигматизацію, загострив сімейні конфлікти, підвищив рівень агресії у суспільстві, створивши підґрунтя для розквіту пандемічної злочинності, а з другого боку, посприяв автоматизації, цифровізації, інновації у проведенні досліджень та міжнародному співробітництву.

Запровадження карантину та самоізоляції позначились на економічному стані країн. Зростання безробіття, зменшення доходів населення, економічна нестабільність та зниженням ВВП змусили органи державної влади гарантувати надання соціальних гарантій громадянам та підприємствам. Однак впроваджені програми на практиці виявилися неефективними та створили численні корупційні ризики, що призвело до зловживання уповноваженими особами своїм службовим становищем, а отже, до вчинення злочинів у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг.

Вплинувши на системи охорони здоров'я країн, пандемія змусила суспільство залучити значні інвестиції у медичну інфраструктуру, поширила он-лайн медицину, сприяла глобалізації співпраці у вирішенні медичних проблем. Проте поряд із цим діяльність системи охорони здоров'я стала об'єктом злочинного інтересу.

Аналіз національного та міжнародного досвіду у подоланні наслідків пандемії дозволив виявити основні проблеми та виклики, що пов'язані з наслідками COVID-19, для подальшої розробки ефективних стратегій запобігання негативним тенденціям, що супроводжують пандемії.

Ключові слова: пандемія, COVID-19, карантин, ізоляція, злочинність.

Kiseleva M. S.

Overcoming the consequences of the pandemic (COVID-19): A criminological analysis of national and international experience.

The COVID-19 pandemic has changed the world and the life of the entire society. It destroyed the established habits and norms of people's behavior, requiring rapid adaptation to the new pandemic routine.

On the one hand, COVID-19 affected the deterioration of the state of health and safety of citizens, caused a mass infodemic, large-scale stigmatization, exacerbated family conflicts, increased the level of aggression in society, creating the basis for the flourishing of pandemic crime, and on the other hand, contributed to automation, digitization, innovations in research and international cooperation.

The introduction of quarantine and self-isolation affected the economic condition of the countries. The increase in unemployment, the decrease in incomes of the population, economic instability and the decrease in GDP forced the state authorities to guarantee the provision of social guarantees to citizens and enterprises. However, the implemented programs turned out to be ineffective in practice and created numerous corruption risks, which led to the abuse of their official position by authorized persons, and therefore to the commission of crimes in the field of official and professional activities related to the provision of public services.

Having affected the health care systems of countries, the pandemic forced society to attract significant investments in medical infrastructure, spread online medicine, and contributed to the globalization of cooperation in solving medical problems. However, along with this, the activity of the health care system has become an object of criminal interest.

The analysis of national and international experience in overcoming the consequences of the pandemic made it possible to identify the main problems and challenges associated with the consequences of COVID-19, for the further development of effective strategies to prevent negative trends accompanying pandemics.

Keywords: pandemic, COVID-19, quarantine, isolation, criminality.

Стаття надійшла до редакції: 15.05.2023 р.

Прийнята до друку: 20.05.2023 р.